

schien bodem
Barbaar en
de Heidenen
gevonden, het
— overal be-
aakt zich door
gesubstantie-
ende wet der
staande tus-
ker nog werd
igie daaraan
de menschen
God, nitver-

is romantiek,
ook niet, dat
en zich daar-
litiek vereert
denagogisch
lichtwerk, dat
nie de „heer-
edel voorge-
alleen voor
behoefte plas-
de voorstel-
ondubbel-
pen aan zijn
l. Onze zede-
voorstellingen
chologie.

een onbarm-
geloof en is
wij de men-
eene kamp
opdraken,
re menschen-
al is ook elke
schema ge-
indloze ver-
dezelfde be-
kin, oogen,
en eindeloze
k maakt. „Ik
end.“ Wat in
digheid, ont-
let, noch wat
is geworden
ziet en zoo-
menschen-
ezen bleef de
lan nog over
de menschen

kwaad; niet
begrip en het
delingen, die
indheden (als
ant deze zijn
onderscheid
ij verlicht is
et. Alle aan-
maar chaos,
is door een
utidig gemoed
en wij in den
lichtende ge-
erlijke verze-
nisch uit den
de orde der
wilt; spreek
ot in-God-zijn
met Emerson.
— in de ver-
haar ontred-
de chaos tot

e wetenschap
afgelegd, of
vrieden werd
ebouwd als te
komen; maar
t meelde is
gedachte is
even bewoog-
e dat vooraf-
lijke vooruit-
verbeelding
eren het he-
en de bozen,
want nihil

maakt buiten
schijne
plaats. Maar
het vraagstuk
orte in den
wordt, ont-
iek, de refor-
verkiezing-
wordt gezien
en voor den
Goethe (en
ging, die hier
Satan) is (lat
at voor wat
vorgen wereld
igie en zulke
verschil in
schijne worden
ordij niet ge-

reformeerd”.
en de Geref.
van het sug-
de zegepraal
Dat hieronder
LUIT) begre-

pen wordt, doet daarbij niets ter zake, vindt men, ten eenen keer heel b.v. neo-gereformeerde de organi- sche inspiratie-leer, den anderen keer komt prof. Vis- scher concludeeren, dat de neo-gereformeerde een me- chanische opvatting der inspiratie huldigt! Wel ja, wie volgt?

Mag men één der medewerkers van „De Bazuin“ gelooven, dan volgt uit zijn schrijven, dat de christelijk-gereformeerde kerk (blijkens haar algemeene aanvaar- ding van de Jongeleen's lesboek over de geloofsleer) overgaat tot de „NEO-christelijk gereformeerde“ opvat- ting. Immers, deze medewerker zegt:

„Wat wil de Jongeleen met een citaat van prof. Hoek- stra, die in een recensie van een geref. lesboek zegt: de auteur is in een bepaald opzicht in de lijn van Ku- yper, ik ben thans in dit geval in de lijn van Ba- vinck? De Jongeleen doet nu net, alsof hij dat woord moet zien als een instemming van prof. Hoekstra met hem. Met uw verlof, de Jongeleen, dat is een beetje af te gemakkelt. Ik heb niet gezegd: de Jongeleen wijkt in zijn lesboek af van Kuypers, en daarom noem ik hem ongereformeerd. Ik heb gezegd: de Jongeleen wijkt af van wat in Kampen, ik herzeg, in Kam- pen is geleerd. Hij wijkt niet alleen van Kuypers af, hij verloochent ook Bavinck, dien hij vandaag weer eens goed vindt — zo lang het duurt. Weet hij zoo weinig te onderscheiden? Ik was bereid, hem dat te bewijzen; maar de Jongeleen wilde dat niet; en ver- genoegt zich met anderen te laten praten, alsof hij daarmee wint. Maar ik laat het probleem niet verschui- ven. Als ik constateer: de Chr. Geref. kerk laat zoo'n boekje passeeren, dan licht ik mijn lezers misschien niet juist in, als ik zeg: Jongeleen wijkt van Kam- pen-vóór-1892 af. Daarover kan dan het debat loopen. Maar als ik dat eenmaal zou hebben aange- toond, en ik zeg dan: dit is dus ongereformeerd, wel, dan beweer ik nog niet eens iets nieuws; dan beweer ik alleen precies hetzelfde als altijd de Chr. Geref. kerk gezegd heeft. Die heeft óók gesproken in 1892: zij wiken tegenwoordig van Kampen af; dat is ongerefor- meerd, zoo erg, dat wij in den naam van God een nieuwe kerk stichten (zij zeggen: de oude kerk handhaven). Ik vind dit alles het ergste: men durft niet berispen te worden aan zijn eigen leuzen, aan zijn eigen strid- kreten, men gaat er althans niet op in, en men blijft toch met al zijn geboden en dankzeggingen voor de trouw der vaderen Gods troon omringen. En nu kan de Jongeleen kwaad worden, en het zal mij spijten, maar ik houd het toch vol: de lezers moeten weten, dat de Chr. Geref. kerk niet meer handhaaft wat zij zegt; zij verloochent Kampen 1892 zoo rustig mogelijk. Neen, de Jongeleen, ik heb u niet gemeten met den maatstaf van Kuypers, noch met eenig eigen maatstafje, zooals prof. Visscher in een boeze bui maar neerschrijft. Ik heb u gemeten met den maatstaf van uw eigen chr. geref. vaderen, die een afwijking van de lijn van Kampen zonden vonden voor God. Het zou man- nelijker zijn, daarover eens te praten in plaats van u te verschuilen achter een paar groote vaten, merk Huis ter Heide en merk Overtoom. Dat het hierover heb, heb jij uw lezers nog steeds niet verteld: waar blijft Kampen, waar het lesboek van De Cock? Het is een leuk ding: de Jongeleen doet alsof ik alleen van Kuypers iets weten wil, maar ik heb in mijn propaedeuse een lesboek van De Cock moeten bestudeeren; en thans moet ik constateeren, dat de Jongeleen, chr. geref. pred., op kardinale punten dien De Cock verloochent. De oude Wisse en de oude Van Lingen, die zeggen van het boek van de Jongeleen: dat is niet gereformeerd. En als de jonge Wisse dat alles maar aanneemt, dan beweer ik: dat de Wisse Jr., toen hij nog in de Geref. kerken was, wel van den ouden Wisse verschilde in kerkrechtelijk en kerkhistorisch opzicht, maar volle ruimte had om dogmatisch het eens te zijn met den ouden Wisse: zijn kerken ble- ven vol. Maar nu hij naar de kerk van den ouden Wisse overging, en zich aan diens kerkrecht con- formeert, nu laat hij de Jongeleen, die door prijsgeving van Kampen-van-vóór-1892 ook den ouden Wisse in dogmatisch verloochent, rustig verklaren: de Wisse is het met mij niet oneens, en zwijgt. Hier komt weer de historie naar voren oefenen. De Jongeleen's heele les- boek bewijst, dat de Chr. Geref. kerk verloochent haar eigen strid-leuzen, en toch den moed heeft, te blijven leven in afzondering.

Ik houd niet van dat hatelijke en zonder meer niets- zeggende „neo“. Maar, als men het wil (de Chr. Geref. pers heeft het heel druk over de neo-gere- formeerden!), welnu, dan aarzelt de redacteur dezer rubriek geen oogenblik om uit het geschied van bedoel- den medewerker van „De Bazuin“, als het waarheid bevat, af te leiden, dat er reden te over is, om oetende zowel op de thetische als de pole- mische verschuivingen van gedachten in de Christe- lijke Gereformeerde kerk en pers) te spreken over: „neo-christelijk-gereformeerden“!

Liever niet; nog eens.
Maar, als men het zelf zoo wil, dan moet het maar, ieder zal zijn eigen pak dragen en met de maat gemeten worden, waarmee hij meet.
K. S.

BOEKBESPREKING.

„Lezen en Voordragen“, uitgave ten dienste van het lezen en voordragen op christelijke scholen, verenigingen en clubs, onder leiding van Arie Post, Zwolle — „Jachin“.

Van dit tijdschrift, waarover we eerder in artikel verband uitvoerig schreven, werden ons de nummers 5 en 6 (Aug. en Oct.) van den tweeden jaargang gezon- den. Het eerste bevat, naast den hoofdinhoud: de met teekens verhuiddelijke leesfragmenten, een artikel van W. Kramer over Jacq. v. d. Waals, het tweede een artikel over Wilma van M. J. Leendertse, verdienstelijke stukken, die de waarde der afleveringen zeker vermeer-

deren. Blijkens deze beide nummers blijft het tijdschrift op peil en dus verdient het andermaal de aanbeveling, die we bij den eersten jaargang, gemotiveerd gaven.
C. T.

„Christelijk Letterkundige Studiën“, ver- zameld door M. J. Leendertse en Dr C. Taze- laar. Deel III en IV. Amsterdam — Uitgevers-Maatschappij „Holland“, 1927.

Thans zijn in de serie Christendom en Litteratuur 7 deelen verschenen. Deze beide bundels zijn de jongste. Beide bundels behandelen „Dichters na 1880“.

Deel III bevat:
Dr S. Erringa, Boutens als lyrisch dichter.
J. v. Ham, Albert Verwey.
A. J. v. Dijk, Mr Jacob Israël de Haan.
J. Haantjes, Martinus Nijhoff.
Deel IV geeft:
M. J. Leendertse, Frederik van Eeden.
K. H. Miskotte, Henriette Roland Holst.
P. J. Molenaar, Lodewijk van Deyssel.

Het mooie van deze beide bundels is, dat ze dichters na '80 behandelen. De eenheid van schrijvers en dus van conceptie en methode is er niet, maar van onderwerpen wel. En dat is een voordeel, al heeft de redactie zich daar- mee haar taak verzwaard, wanneer we haar in de toe- komst nog lang zullen zien werken; hetgeen gehoopt wordt.

Voorts hebben beide bundels nog een tweetal voorde- len. Ze zijn geïllustreerd (portretten der behandelde auteurs); en ze geven waardevolle bibliografische aantee- keningen; daardoor wordt het gebruik voor wie studie- ren wil, vergemakkelijkt, en kan men, ook in de kritiek op de besproken auteurs, eigen wegen zoeken. Als ik 't zeg- gen mag (en dat kan geen kwaad, want de meesten den- ken toch, dat 't aan mij ligt) dan geloof ik, dat de kritiek hier en daar wat positiever gekund had. Dan was de bundel nog meer geworden, wat zijn naam zegt: „Christe- lijke-letterkundig“. Nu is het soms: letterkundige studiën van christenen.

Hiermee wil ik evenwel niets ten nadeele van de uit- gave zeggen. Wij staan nu eenmaal voor het feit, dat de litteraire kritiek uit positief-christelijk standpunt nog te weinig vruchten bieden kan; eenzijdig, omdat er nog niet genoeg aan gewerkt is, anderzijds, omdat zij, die on- der ons het terrein betreden, over de normen van de cri- tiek, en over den positieven inhoud van het christelijk geloof, het nog veel te weinig eens zijn. Men voelt soms nog te weinig, dat de opbouw van het godsdienstig den- ken in strengen, en eigen stijl, ook voor het betreden van het erf der litteratuur, en dan met kritische waarneming, een eerste voorwaarde is. En daarom komen velen niet eens toe aan het werk, dat hier beoogd en aangevat wordt.

Nu lijkt mij de waarde van deze studies, en van het bundelen ervan, dat ze oriënteerend werken. Ze geven soms reeds uit het oogpunt van de christelijke geloofs- waarheid waardevolle kritiek; soms ook zoeken ze meer haar kracht in het beschrijven, en het accentueeren van bepaalde eigenaardigheden en verschijnselen in de litte- ratuur, welke later altijd in de eerste plaats de aandacht zullen vragen van wie christelijk-litteraire kritiek geven wil. Zoo is het werk der redactie van groote betekenis, omdat het grondlegend en catalogiseerend is.

Rekent men met deze algemeene opmerkingen, dan kan aan de beide hier bijeengebrachte bundels groote waarde worden toegekend. De meeste opstellen zijn beschrijvend; en hebben hun waarde vooral in het accentueeren van die punten, waar het „om gaan“ zal bij de aanlegging van den toets van het christelijk geloof aan de uitingen van de litteraire kunst van na '80. Achter de hier ver- zamelde opstellen ligt rijke bronnenstudie. De redactie heeft de eer, dat zij van het betrekkelijk weinige, dat uit onze kringen gekomen is, het beste samenleest, ordent, en zoo niet alleen voor het heden, maar ook voor de toe- komst, vruchtdragend en leidend werk doet. Het eerste, door wat de artikelen reeds geven aan christelijke cri- tiek; het tweede door wat zij bovendien daarvoor aan richting-zoekenden geven in duidelijke aanwijzingen. Nie- mand zal verwachten, dat altijd met den inhoud der ar- tikelen instemming kan betuigd worden. Een enkelen keer meen ik van meening te moeten verschillen; maar het is niet noodig daarvan rekenschap te geven; ten eerste, omdat de aard en de bedoeling van het werk der redactie volstrekt dit niet vraagt; ten tweede, omdat ik de enkele bedenkingen, die ik had, reeds in ander verband heb aan- geduid. Hoofdzak is, dat een gevoel van groote waarde- ring overblijft en dat een trouwe en regelmatige aankoop van deze bundels ieder, die verder wil, helpen zal.

K. S.

J. v. d. Linde, „Maria Stuart“, Groningen — P. Noordhoff, 1927.

De auteur van dit werk is oud-leeraar eener Rijks- Hoogere Burgerschool. Zijn geschrift lijkt mij — zoover ik oordeelen kan — een vrucht van nauwgezette studie. Als lesboek is het werk (207 blz., ruim gedrukt) niet be- doeld, geloof ik. Wel als beknopte en populaire, maar op wetenschappelijke gegevens rustende beschrijving van het leven van Maria Stuart. Ik meen, dat de schrijver bereikt heeft, wat hij zocht. Voor de huiskamer is het boek niet geschikt; ouders mogen daar aan denken, Jongere kin- deren, en ook „niet al te oude“, moeten het nog niet hebben.

K. S.

Dr A. A. v. Schelven, „De Idee van den Vooruitgang“, Kampen — J. H. Kok, 1927.

Hier ligt voor ons de rectorale rede, door prof. Van Schelven gehouden aan de Vrije Universiteit, d.d. 20 Oct. 1927. De hoogleeraar houdt zich streng aan zijn eigen terrein; wat te meer te bewonderen valt, omdat hij met de theologische faculteit niet alleen in vrede, niet alleen in bawntens vrede, maar ook in bondgenootschappelijke vrede leeft. Dat hij het onderwerp niet behandeld heeft uit het standpunt der theologie, maar binnen het raam van eigen studie, geeft te grooter waarde aan de hier aangeboden studie. Immers, wat het geloof belijdt, moet

op de verschillende wetenschappelijke terreinen uitge- werkt worden en kan dan zoo de gereformeerde weten- schap vooruitbrengen. De rede van prof. v. Schelven ge- tuigt niet alleen van groote belezenheid, maar weet ook met een enkele korte, maar typeerende aanduiding, heel een geestesstrooming te typeeren. Zoo brengt zij ook vooruit ieder, die op dit terrein zich begeven wil. Zij is in bijzonderen zin oriënteerend.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Beroepen te:

Egnaart: H. Lanning te Sijdeboeren.
Kruiningen en Beekbergen: J. Koolstra, cand. te Amsterdam.
Nieuwerkerk (Z.): J. E. Westerhuis te Hellevoetsloot.
Oudemirdum: D. Zwart, cand. te Ooster-Nijkerk (Fr.).
Rotterdam-Delfshaven (Vac. P. Noms): C. J. Sikkels te Oost- hen.
Sellingou: M. Vreugdenhil, cand. te Rotterdam.
Zierikzee: L. E. Smilde te Haastrecht.

Aangenomen naar:

Apeldoorn (de pred. pl.): G. J. Goede te Voorthuizen.
Nieuwduin (Z.): E. Beukema te Nijawier-Metslawier.
Tunje: E. Boorda te Oostereind (Fr.).

Bedankt voor:

Geesteren-Gidselaar: M. Elzinga te Groningen.

Intrede te:

Heerenveen: A. J. Booma. Tekst Joh. 15:16.

Afscheid van:

Geesteren-Gidselaar: J. v. Baalte, Tekst Numeri 6:22-27.
Westerlee: K. Holwerda, Tekst Judas: 21 en 22.

Jubilea:

15 Febr. J. v. Loo te Westergeest, 25 jaar.

Candidaten tot den H. Dienst.

Cand. A. Mout, van Rotterdam, beroepen predikant der Geref. Kerk van Gorredijk, — door de Classis Heerenveen peremptoir gekamineerd en met algemeene stemmen toe- gelaten tot de bediening des Woords en der Sacramenten. — hoop D.V. Zondag 26 Febr. a.s. intrede te doen, na vooraf bevestigd te zijn door Dr C. van der Woude, van Schiedam, voorheen te Gorredijk.

De Classis Leeuwarden der Geref. Kerken heeft peremptoir gekamineerd en toegelaten tot de bediening des Woords en der Sacramenten in die Kerken de heer Th. Boersma, Theol. cand. te Huisum, beroepen predikant te Hillaard.
De heer Boersma hoop D.V. 4 Maart a.s. in den middag- dienst intrede te doen, na des morgens bevestigd te zijn door den consulent, Dr W. H. den Harting Jr. te Huisum.

Cand. G. Mulder, Jos. Israëlsstraat 53 te Groningen, is door de Classis Groningen der Geref. Kerken na praeparatoir examen beroepbaar verklaard bij deze kerken.

De C. Mak.

Voor zijn vertrek naar Ned. Indië hoop Dr C. Mak, predikant der Geref. Kerk van Brielle, beroepen bij de Kerk van Medan en voor de verstrooide Gereformeerden op Sumatra, Vrijdag 23 Maart a.s. te Genua zich aan boord van het a.s. „Corn. de Witt“ in te schepen.

Eenheid in de Geref. Kerken.

Woensdagavond vergaderden in het Concerthuis te Groningen eenige leden der Geref. Kerken uit stad en provincie, door wie in principe besloten werd tot het oprichten van een vereeniging tot het bevorderen van het herstel van de eenheid in de Geref. Kerken. Een voorlopig bestuur werd gevormd.

Kerkinstellings.

Te Wolfheze werd een schrijven namens 75 leden van aldaar wonende leden van de Geref. Kerk van Oosterbeek opgesteld en verzonden aan de Classis Arnhem. Dit schrijven hield in het verzoek: dat de Classis haar medewerking zou verleenen tot het instellings van een zelfstandige plaats- lijke Kerk te Wolfheze. De Kerkeraad van Oosterbeek ging met genoemd verzoek accoord. De Classis Arnhem heeft daarop besloten het verzoek in te willigen.

Nieuwe Predikantsplaatsen.

Te Groningen beraamt de Kerkeraad der Geref. Kerk middelen om te komen tot de beroeping van een zoodanig predikant.

Javanische Predikanten.

Da L. Netelesbos te Poerworsjo (Java) bericht dat weder- om een Javanisch predikant bij de Geref. Kerken in Inna- linge geroepd staat om tot zijn arbeid in te gaan.
Wirjatjana, die reeds als goeroe (leeraar, onderwijzer) te Tjepok bij Poerworsjo werkzaam was, is door de aldaar zelfstandig geworden inlandische Geref. Kerk benoemd tot pandita djawa (inlandsch predikant).

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:

Sneek: K. G. v. Smeden te Kampen en Joh. v. d. Vegt te Doornburg.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Drietal te:

Hilversum (de pred. pl.): J. C. Koningsberger te Amsterdam N.
Dr F. W. A. Korff te Heemstede en Dr H. W. Obbink te Amsterdam.
Leiden: A. Adriani te Baarn, D. Kuilman te Bortue en J. Petri te Dordrecht.

Beroepen te:

Gramsbuigen: J. C. Salvoeria te Heino.
Goudriaan-Ottoland: G. Lams te Saawoode.
Hilversum en Dinteloord (Vac. L. J. v. Lomwen): W. J. v. Lokhorst te Delfshaven (R'dam).
Noordwolde (Gr.): C. v. d. Nieuwenhuizen te Heideveld (Z. H.).
Peperga c.a.: D. Colenbrander te Marssum.
Willige-Langerak: C. J. Leemans, Em. pred. te Zeist.

Aangenomen naar:

Amstelveen: W. J. Roscam Abbing te Eindhoven.

Bedankt voor:

Daarle: A. G. Oosterhuis te Ernst.
Enter: C. J. Leemans, Em. pred. te Zeist.
Den Ham: J. D. v. Hof te Wilnis.
Tubbergen (toez.): H. J. Pijnacker Hordijk te Oude en Nije- horne.
Werkendam: W. J. Roscam Abbing te Eindhoven.

Intrede te:

Ablasserdam: G. P. v. Heterzon, Tekst Galaten 6:14a.

Afscheid van:

Hillegersberg: T. G. v. Roozwijk, Tekst 2 Cor. 13:13.
Oosthem c.a.: J. J. C. Karres, Tekst Col. 2:6.
Zierikzee: G. J. Waardenburg, Tekst Matth. 4.